

Павло Дячук
Університет ім.. М.П. Драгоманова
Київ, Україна

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ САМООЦІНКИ І ВПЛИВ ЇХ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

В сучасних умовах, навчальна діяльність молодших школярів потребує важливого врахування самооцінки в особистісному розвитку дитини..

Самооцінка в розумінні деяких авторів - це саморегуляція, яка визначає напрямок і рівень активності людини, його ставлення до світу, людей, самого себе і, в кінцевому результаті, вершина його досягнення. [2]

Становлення самооцінки в молодшому шкільному віці є менш дослідженим, ніж в дошкільному і юнацькому. З'ясовано, що самооцінка залежить від соціально-значущих обов'язків учнів в школі. Вона не завжди є об'єктивною, оскільки у процесі оцінювання, виявляючи результати власної діяльності, дитина схильна до їх переоцінки. [1]

Одним із завдань нашого дослідження є визначення структури самооцінки у розвитку особистості молодшого школяра.

Виявлення самооцінки, як вміння об'єктивно оцінювати особливості особистості і її діяльності є доволі складною проблемою.

Формування самооцінки в молодшому шкільному віці пов'язане з включенням дитини в систематичний процес навчання. Вона ускладнюється за своїми змістом і формами у процесі спілкування з дорослими і однолітками. Учень початкової школи постійно знаходиться в ситуації оцінювання всіх його дій. Це формує у нього вміння розуміти і враховувати під час самооцінювання позицію іншого, в нього з'являються реальні уявлення про свої здібності.

У маленької дитини самооцінка виявляється у відчутті власної відокремленості, коли дитина бачить обличчя матері і усвідомлює, що це – інше,

“не я”. Психологи називають це самовиділенням. У подальшому ця самооцінка наповнюється змістом, залежно від дорослих, від їх оцінки, успішності чи неуспішності дій дитини, загальної атмосфери навколо дитини. Все це можна привести до виникнення почуття власної цінності. Важливим завданням формування самооцінки є розвиток у дітей диференційованих, глибоких і точних знань про себе, вміння використовувати різні характеристики під час оцінювання себе, адекватно розуміти зміст оцінюваних якостей. Необхідно також вчити їх самостійно і аргументовано оцінювати свої можливості, вміння і якості, з власної точки зору та точки зору інших людей; точніше, адекватніше і стабільніше оцінювати свої знання та вміння, які проявляються у навчанні і праці. Великі можливості для формування у дитини цих здібностей представляє його діяльність, яка має творчий характер.

Аналіз теоретичної літератури показує, що в науковій літературі не існує єдиних позицій щодо розгляду структури самооцінки. Спільним для окремих авторів є виділення когнітивного та емоційно-ціннісного компонентів.

Взаємодія когнітивного та емоційного компонентів можлива у таких варіантах: високий рівень розвитку когнітивного компоненту може виявлятися як і в адекватно високому задоволенні собою, так і неадекватно низькому. Але при цьому зберігається рефлексивно критичне ставлення особистості до себе.

Базуючись на проведеному теоретичному дослідженні, можна запропонувати структуру, яка включає такі компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний.

В основу когнітивного компоненту покладено знання людини про себе, вони можуть бути ситуативними і стійкими, позитивними і негативними.

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризується позитивним ставленням до процесу самооцінювання, потребою пізнання власного “Я”, його позитивних і негативних характеристик, прагненням досягти успіху в спільній

діяльності. В молодших школярів у процесі самооцінки виділяють мотиви уникнення покарання, розуміння сутності процесу самооцінювання.

Практично-діяльнісний компонент включає в себе систему вмінь самооцінювання. Вони визначаються за критеріями, у відповідності до яких діти оцінюють свої позитивні і негативні якості, здібності та діяльність у групі.

Недостатній розвиток знань про себе, та їх неточність роблять дитину беззахисною перед негативними зовнішніми оцінками. Вона приймає їх на віру, що іноді призводить до розвитку негативного ставлення до себе, та блокує її активність.

Визначення адекватної самооцінки залежить від зовнішньої оцінки, оцінки вчителів, батьків, однолітків. Спільна оцінка і визнає ту загальну думку про дитину, яка часто і визначає її долю.

Тому чи не краще дитині самій навчитися визначати свої можливості і оцінювати свої досягнення? Досягати адекватної самооцінки – це значить безперервно піддавати вдумливому аналізу свою роботу і її результат, свої промахи і досягнення, вчинки і відношення, мотив поведінки. Під адекватністю розуміється відповідність самооцінки реальним проявам суб'єкта. Прийнято вважати, що адекватна самооцінка – найбільш позитивна, оскільки вона є необхідною умовою розвитку особистості, а неадекватна – є причиною конфліктів як із самим собою, так і з навколишніми.

Таким чином самооцінка являє собою складний за своєю психологічною природою феномен. Вона пов'язана численними зв'язками і відношеннями з усіма психічними утвореннями особистості.

1. Липкина А.И. Самооценка школьника. – М.: Знание, 1976. – 64 с.
2. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (основные положения, исследования и примечания). – СПб.: Питер Пресс, 1997. – 608 с.